

මූල්‍ය අනුපාත. (Financial Ratios)

ගිණුම්කරණ දත්ත දෙකක් අතර ඇති සම්බන්ධතාව ගණිතමය ආකාරයට ඉදිරිපත් කිරීම මූල්‍ය/ගිණුම්කරණ (මූල්‍ය) අනුපාතයක් ලෙස හැඳින්වේ. එනම් ව්‍යාපාරවල මූල්‍ය ක්‍රියාකාරීත්වයන්හි සම්බන්ධතා පිළිබිඹු කරන දර්ශකයයි. මූල්‍ය අනුපාත භාග සංඛ්‍යාවක්, අනුපූරකයක්, ප්‍රතිශතයක් ලෙස ඉදිරිපත් කළ හැකිය.

නිදසුන:- ජංගම වත්කම් හා වගකීම් අතර පවත්නා සම්බන්ධතාව අනුපාතිකව පෙන්වීම කිරීම.

ව්‍යාපාරිකයෙකුට මූල්‍ය අනුපාත විලේඛණයෙන් ලබාගත හැකි ප්‍රයෝජන.

1. ව්‍යාපාරයේ ලාභදායීත්වය හා ද්‍රවශීලතාව පිළිබඳව සාමාන්‍ය අවබෝධයක් කඩිනමින් ලබාගත හැකි වීම.
2. ව්‍යාපාරයක් වෙහෙත් සමාන ගණයේ ව්‍යාපාරයක් සමඟ සසඳා බැලීමට හැකි වීම.
3. ව්‍යාපාරයේ වර්තමාන තත්ත්වය එහි අතීත තත්ත්වය සමඟ සසඳා බැලීමට හැකියාව ලැබීම./කාලපරිච්ඡේද දෙකක් අතර ව්‍යාපාර ක්‍රියාකාරීත්වය සැසඳිය හැකි වීම.
4. අවාසිදායක වෙනස් වීම් දැනගැනීමට හා ඒවාට පිළියම් යෙදීමට උපකාරී වීම.
5. අනාගත කටයුතු සැලසුම් කර ගැනීම සඳහා පදනම් කර ගත හැකි වීම.
6. උපරිම කාර්යක්ෂමතාවයෙන් පවත්වාගෙන යාම සඳහා අවශ්‍ය ප්‍රමිතීන් වශයෙන් අනුපාත ස්ථාපිත කිරීමට හැකි වීම.

නිදසුන:- ශුද්ධ ලාභ අනුපාතිකය 10% මට්ටමකින් පවත්වා ගැනීම.

මූල්‍ය අනුපාත වර්ගීකරණය.

1. ද්‍රවශීලතා අනුපාත. (Liquidity Ratios)

ජංගම / ද්‍රවශීලී වත්කම් හා ජංගම වගකීම් අතර සම්බන්ධතාවය පෙන්වන අනුපාතයයි. මෙම අනුපාත මගින් ව්‍යාපාරයේ ද්‍රවශීලතාව පිළිබඳ අවබෝධයක් ලබාගත හැකිය. නම් කෙටි කාලීන මූල්‍ය බැඳීම් වලට මුහුණ දීමට ව්‍යාපාරයට ඇති හැකියාව පෙන්වයි.

නිදසුන:- ජංගම අනුපාතය
ක්ෂණික අනුපාතය
මුදල් අනුපාතය
කාල මිනුම්

2. ලාභදායකත්ව අනුපාත (Profitability Ratios)

වත්කම්, කොටස් ප්‍රාග්ධනය, විකුණුම් මත ව්‍යාපාර උපයන ලාභය කොපමණද, යන්න දක්වන අනුපාතයයි. මේ තුළින් ලාභදායීත්වය මෙන්ම ආයෝජනයේ ස්ථාවරත්වය හා මූල්‍ය කළමනාකරණයේ සම්බලදායීත්වය පෙන්නුම් කෙරේ.

නිදසුන්:- දළ ලාභ අනුපාතය
ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය
ආයෝජන මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය
හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය

3. ක්‍රියාකාරී අනුපාත (Activity Ratios)

විකුණුම් ජනිත නකිරීම සඳහා ව්‍යාපාරයේ දිගුකාලීන හා කෙටිකාලීන වත්කම් කොතෙක් දුරට කාර්යක්ෂම ලෙස භාවිතා කරන්නේද යන්න දක්වන අනුපාත වේ. මේ තුළින් ව්‍යාපාරයේ ක්‍රියාකාරීත්වය පෙන්නුම් කරයි.

නිදසුන්:- සාමාන්‍ය එකතු කිරීමේ කාලය
තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය
තොග අතැති දින ගණන
ස්ථාවර වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය
මුළු වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය

4. තෝරන අනුපාත (Leverage Ratios)

කෙටිකාලීන හා දිගුකාලීන මූල්‍ය වගකීම් වලට මුහුණ දීමට ව්‍යාපාරයට ඇති හැකියාව පෙන්වන අනුපාතයයි. නැතහොත් හිමිකාරත්ව ප්‍රාග්ධනය හා ණය ප්‍රාග්ධය අතර සම්බන්ධතාව (ප්‍රාග්ධන තෝරනය) පෙන්වන අනුපාතයයි.

නිදසුන්:- ණය වත්කම් අනුපාතය
ණය හා හිමිකාරත්ව (ස්කන්ධ) අනුපාතය
පොලී ආවරණ අනුපාතය
ස්ථාවර ගෙවීම් ආවරණ අනුපාතය

5. ප්‍රාග්ධන වෙළඳ පොළ අනුපාත/ ආයෝජකයන්ගේ අනුපාත (Market Based Ratios)

මූල්‍ය වෙළඳ පොළ තුළ සමාගමේ කෙටස් වල වටිනාකම ඇගයීමට භාවිතා කරන අනුපාත වේ. මෙම අනුපාත තුළින් ප්‍රාග්ධන වෙළඳ පොළ තත්වය පෙන්නුම් කරයි.

නිදසුන්:- කොටසක ඉපැයුම
මිල ඉපැයුම් අනුපාතය
වෙළඳ පොළ මිල හා පොත් වටිනාකම් අනුපාතය
ලාභාංශ ඵලදා අනුපාතය

මූල්‍ය අනුපාත ගණනය කරන ආකාරය

ද්‍රවශීලතා අනුපාත. (Liquidity Ratios)

1. ජංගම අනුපාතය (Current Ratio)

ව්‍යාපාරයේ ජංගම වත්කම් හා ජංගම වගකීම් අතර පවත්නා සම්බන්ධතාව පෙන්වනු ලබන අනුපාතයයි. මෙයින් ව්‍යාපාරයක ජංගම වගකීම් වලට මුහුණ දීමට ජංගම වත්කම් වලට ඇති හැකියාව (ද්‍රවශීලතාව) පෙන්වනු ලබයි.

$$\text{ජංගම අනුපාතය} = \frac{\text{ජංගම වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$$

2. ක්ෂණික අනුපාතය (Quick Ratio)

ව්‍යාපාරයේ ජංගම වගකීම් වලට මුහුණ දීමට ක්ෂණික වත්කම් වලට ඇති හැකියාව පෙන්වන අනුපාතයයි. ක්ෂණිකව මුදල් බවට පත් කර ගත හැකි ජංගම වත්කම් වලින්, ජංගම වගකීම් පියවා ගැනීමට ඇති ශක්තිය මෙයින් පරීක්ෂා කෙරේ. මෙය ඇසිඩ් පරීක්ෂාව ලෙසද හඳුන්වයි.

$$\text{ක්ෂණික අනුපාතය} = \frac{\text{ද්‍රවශීල (ක්ෂණික) වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$$

- ජංගම වත්කම් වලින් භාණ්ඩ තොගය, ඉදිරියට කළ ගෙවීම් වැනි අඩු ද්‍රවශීලතාවක් ඇති වත්කම් ඉවත් කර ද්‍රවශීලී වත්කම් ගණනය කරනු ලැබේ.

$$\text{ක්ෂණික අනුපාතය} = \frac{\text{ජංගම වත්කම්} - \text{බඩු තොගය}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$$

3. මුදල් අනුපාතය (Cash Ratio)

මුදල් හා ජංගම වගකීම් අතර ඇති සම්බන්ධතාව පෙන්වනු ලබන අනුපාතයයි.

$$\text{මුදල් අනුපාතය} = \frac{\text{මුදල්} + \text{මුදල් වලට ආසන්න වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$$

4. කාල මිනුම් (Internal Ratio)

ව්‍යාපාරයේ ක්ෂණික වත්කම් සහ සාමාන්‍ය දෛනික මෙහෙයුම් වියදම් අතර පවත්නා සම්බන්ධතාව පෙන්වනු ලබන අනුපාතයයි. එදිනෙදා වියදම් පියවීමට ආයතනයට ඇති හැකියාව වියදම් පියවීමට ආයතනයට ඇති හැකියාව මෙම මිනුම් මගින් පෙන්වනු ලබයි.

$$\text{කාල මිනුම} = \frac{\text{ද්‍රවශීලී වත්කම්}}{\text{සාමාන්‍ය දෛනික මෙහෙයුම් වියදම්}}$$

ක්‍රියාකාරී අනුපාත (Activity Ratios)

5. ණයගැති පිරිවැටුම් අනුපාතය (Debt Turnover Ratio)

යම් කාලච්ඡේදයක් තුළ ණයගැතියන් මුදල් බවට පත්වන වාර ගණන මෙම අනුපාතයෙන් ගණනය කරනු ලැබේ.

$$\text{ණයගැති පිරිවැටුම් අනුපාතය} = \frac{\text{වාර්ෂික ණයට විකුණුම්}}{\text{සාමාන්‍ය ණයගැතියෝ}}$$

- සාමාන්‍ය ණයගැතියෝ = $\frac{\text{වර්ෂය මුළු ණයගැතියන්} + \text{වර්ෂයේ අග ණයගැතියන්}}{2}$

6. සාමාන්‍ය එකතු කිරීම් කාලය (Average Collection Period)

ණයගැතියන්ගෙන් මුදල් එකතු කර ගැනීමට ගතවන සාමාන්‍ය කාලයයි. මෙය අනුපාතයක් ලෙස ක්‍රම තුනකට ගණනය කළ හැකිය. මෙය ලැබිය යුතු ණය පිරි වැටුම (Accounts Receivable Turnover) ලෙස හඳුන්වයි.

$$\text{සාමාන්‍ය එකතු කිරීම් කාලය} = \frac{\text{සාමාන්‍ය ණයගැතියෝ}}{\text{දෛනික ණයට විකුණුම්}}$$

$$\text{සාමාන්‍ය එකතු කිරීම් කාලය} = \frac{\text{සාමාන්‍ය ණයගැතියෝ} \times 365}{\text{වාර්ෂික ණයට විකුණුම්}}$$

$$\text{සාමාන්‍ය එකතු කිරීම් කාලය} = \frac{\text{වසරකට ඇති දින ගණන}}{\text{ණයගැති පිරිවැටුම් අනුපාතය}}$$

7. තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය (Inventory Turnover Ratio)

නිශ්චිත කාල සීමාවක් තුළ තොගය අලෙවි වන වාර ගණන තොග පිරිවැටුම් අනුපාතයයි. එනම් ව්‍යාපාරය සතු සාමාන්‍ය භාණ්ඩ තොගය විකුණුම් බවට පත් වන වාර ගණනයි. නැතහොත් වර්ෂය තුළ දී තොගය කී වරක් අලුත් කරන්නේ ද යන වගයි.

$$\text{තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය} = \frac{\text{විකුණුම් පිරිවැය}}{\text{සාමාන්‍ය තොගය}}$$

- සාමාන්‍ය තොගය = $\frac{\text{ආරම්භක තොගය} + \text{අවසාන තොගය}}{2}$

8. තොග අතැති දින ගණන (Stock Rest in Time)

සාමාන්‍ය භාවිත තත්ත්වය යටතේ ව්‍යාපාරය සතු භාණ්ඩ තොගය කොපමණ කල් පවතින්නේ ද යන්න මේ තුළින් පෙන්වයි.

$$\text{තොග අතැති දින ගණන} = \frac{\text{සාමාන්‍ය තොගය} \times 365}{\text{විකුණුම් පිරිවැය}}$$

හෝ

$$\text{තොග අතැති දින ගණන} = \frac{\text{වැඩ කරන (වසරකට ඇති) දින ගණන} \times 365}{\text{තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය}}$$

9. ස්ථාවර වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය (Fixed Asset Turnover Ratio)

ව්‍යාපාරය සතු දේපල, යන්ත්‍රසූත්‍ර, උපකරණ යනාදිය ස්ථාවර වත්කම්, විකුණුම් ජනිත කිරීමට උපයෝගී කරගෙන ඇති ආකාරය පෙන්නුම් කරන අනුපාතයයි. ස්ථාවර වත්කම් වල ආයෝජනයෙන් කාර්යක්ෂමතාව මින් පෙන්නුම් කරයි.

$$\frac{\text{ස්ථාවර වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය}}{\text{අනුපාතය}} = \frac{\text{විකුණුම්}}{\text{ශුද්ධ ස්ථාවර වත්කම්}}$$

10. මුළු වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය (Total Asset Turnover Ratio)

විකුණුම් ජනිත කිරීමට ව්‍යාපාරයේ මුළු වත්කම් කොතෙක් දුරට ඵලදායී ලෙස යොදාගෙන ඇත්ද යන්න මෙම අනුපාතයෙන් පෙන්නුම් කරයි.

$$\frac{\text{මුළු වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය}}{\text{අනුපාතය}} = \frac{\text{විකුණුම්}}{\text{මුළු වත්කම්}}$$

තෝලන අනුපාත (Leverage / Gearing Ratios)

11. තෝලන අනුපාතය (Leverage / Gearing Ratio)

ණය ප්‍රාග්ධනය හා හිමිකාරීත්ව ප්‍රාග්ධනය අතර සම්බන්ධතාව පෙන්නුම් කරන අනුපාතයයි. මෙය ණයහිමිකාරීත්ව අනුපාතය (Debt to Equity Ratio) ලෙසද හඳුන්වයි.

$$\frac{\text{තෝලන අනුපාතය}}{\text{අනුපාතය}} = \frac{\text{දිගුකාලීන ණය ප්‍රාග්ධනය}}{\text{හිමිකාරීත්ව ප්‍රාග්ධනය}}$$

(මෙහි ලැබෙන පිලිතුර 1 ට වැඩි නම් අධිතෝලනයක් ඇත.)

$$\frac{\text{තෝලන අනුපාතය}}{\text{අනුපාතය}} = \frac{\text{දිගුකාලීන ණය ප්‍රාග්ධනය}}{\text{හිමිකාරීත්ව ප්‍රාග්ධනය}}$$

(මෙහි ලැබෙන පිලිතුර 0.5 ට වැඩි නම් අධිතෝලනයක් ඇත.)

- හිමිකාරීත්ව ප්‍රාග්ධනය = ආයෝජිත ප්‍රාග්ධනය (සා : කොටස්) සමුච්චිත + රඳවාගත් ඉපැයුම් (සංචිත)

12. ණය වත්කම් අනුපාතය (Debt Ratio)

මුළු වත්කම්වලට අනුපාතිකව මුළු ණයවල ප්‍රමාණය මෙමගින් පෙන්නුම් කරන අනුපාතයයි. මුළු ණයවල සියලුම කෙටි කාලීන හා දිගුකාලීන ණය ගැනීම ඇතුළත් වේ.

$$\frac{\text{මුළු වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය}}{\text{අනුපාතය}} = \frac{\text{මුළු ණය}}{\text{මුළු වත්කම්}}$$

13. පොලී ආවරණ අනුපාතය (Interest Coverage Ratio)

වර්තමාන ඉපයීම් වලින් පොලී ගෙවීමට ඇති හැකියාව මේ තලින් පෙන්වයි එනම් පොලී ප්‍රමාණය මෙන් කොපමණ වාර ගණනක ඉපයීමක් තිබේද යන්නයි. මෙය පොලී ඉපයීමේ වාර අනුපාතය (Time Interest Earned Ratio) ලෙසද හඳුන්වයි.

$$\text{පොලී ආවරණ අනුපාතය} = \frac{\text{පොලී හා බදු වලට පෙර ඉපයුම}}{\text{පොලී වියදම්}}$$

14. ස්ථාවර ගෙවීම් ආවරණ අනුපාතය (Fixed Charges Coverage Ratio)

ස්ථාවර ගෙවීම් ආවරණය කිරීමට ඇති වාර ගණන මෙම අනුපාතයෙන් දැක්වේ. ස්ථාවර වගකීම් වලට මුහුණ දීමට ව්‍යාපාරයට ඇති ශක්තිය මෙම අනුපාතයෙන් මැනීමට හැකිය.

$$\text{ස්ථාවර ගෙවීම් අනුපාතය} = \frac{\text{පොලී හා බදු වලට පෙර ඉපයුම} + \text{උකස් පෙර ගෙවීම්}}{\text{පොලී} + \text{උකස් කර ගෙවීම්} + \text{වරණීය ලාභාංශ} + \text{නිදන් අරමුදල්}}$$

ලාභදායකත්ව අනුපාත (Profitability Ratios)

15. දළ ලාභ අනුපාතය (Gross Profit Ratio)

විකුණුම් වලට අනුව දළ ලාභයේ ප්‍රමාණය මෙම අනුපාතයෙන් පෙන්වයි. මින් විකුණුම් ආදායම් තුළ ඇතුළත් වී ඇති දළ ලාභ ප්‍රතිශතය පෙන්වයි.

$$\text{ස්ථාවර ගෙවීම් අනුපාතය} = \frac{\text{දළ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} \times 100$$

16. ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය (Net Profit ratio)

විකුණුම්වලට අනුව ශුද්ධ ලාභයේ ප්‍රමාණය මෙම අනුපාතයෙන් පෙන්වයි. පොලී වලට පසු ලාභය මෙහිදී යොදා ගැනේ.

$$\text{ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය} = \frac{\text{බදු පෙර ශුද්ධ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} \times 100$$

17. ක්‍රියාකාරී ලාභදායකත්ව අනුපාතය (operating Profit Margin Ratio)

පොලී හා බදු වලට පෙර ලාභය විකුණුම් වලට අනුපාතික දැක්වීම මින් පෙන්වීම කරයි.

$$\text{ක්‍රියාකාරී ලාභදායකත්ව අනුපාතය} = \frac{\text{පොලී හා බදු පසු ශුද්ධ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}}$$

18. ආයෝජන මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතිකය (Return On Investment Ratio \ ROI)

මුළු ආයෝජනයට අනුපාතිකව ව්‍යාපාරයේ ඉපයුම්වල සම්බන්ධතාව මේ අනුපාතයෙන් පෙන්වයි. මෙය මුළු වත්කම් වලට ප්‍රතිලාභ අනුපාතය ලෙස ද හැඳින්වේ.

$$\text{ආයෝජන මත ප්‍රතිලාභ අනුපාත} = \frac{\text{බදු පසු ඉපයුම්}}{\text{මුළු ආයෝජන}} \times 100$$

මෙය පහත පරිදි ද ගණනය කළ හැකිය.

$$\text{ආයෝජන මත ප්‍රතිලාභ අනුපාත} = \frac{\text{බදු පසු ශුද්ධ ලාභය} + \text{පොලී ගෙවීම}}{\text{යෙදූ ප්‍රාග්ධනය} / \text{මුළු වත්කම්}} \times 100$$

19. හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතිකය. (Return On Equity \ ROE)

කොටස්කරුවන්ගේ හිමිකාරිත්වයට අනුව බදු පසු ඉපයුම් ප්‍රමාණය මේ අනුපාතයෙන් පෙන්වයි.

$$\text{හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාත} = \frac{\text{බදු පසු ඉපයුම}}{\text{හිමිකාරිත්ව ප්‍රාගධනය}} \times 100$$

මෙය පහත පරිදි ද ගණනය කළ හැකිය.

$$\text{හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාත} = \frac{\text{බදු හා පොලී වලට පසු ඉපයුම} - \text{වර්ණීය ලාභාංශ}}{\text{හිමිකාරිත්ව ප්‍රාගධනය}} \times 100$$

ප්‍රාග්ධන වෙළඳ පොළ අනුපාත / ආයෝජකයන්ගේ අනුපාත (Market Based Ratios)

20. කොටස්හිමි භාරය මත ඉපැයීම් අනුපාතය (Return On Stockholders Equity)

කොටස්කරුවන්ගේ හිමිකාරිත්වයට බදු පසු ඉපයුම් අනුපාතිකව දැක්වීම මින් සිදු කරයි.

$$\text{කොටස් භාරය මත ඉපැයීම අනුපාතය} = \frac{\text{බදු පසු ඉපයුම}}{\text{කොටස් හිම භාරය}}$$

21. කොටසක ඉපැයීම. (Earning Per Share \ EPS)

සාමාන්‍ය කොටසක් සඳහා උපයන ලද මුදල මේ තුළින් පෙන්වයි.

$$\text{කොටසක ඉපැයීම} = \frac{\text{බදු පසු ලාභය} - \text{වර්ණීය ලාභාංශ}}{\text{හිකුත් කළ සාමාන්‍ය කොටස් සංඛ්‍යාව}}$$

22. මිල ඉපයුම් අනුපාතය (Price to Earnings Ratio)

කොටසක ඉපයුම හා කොටසක වෙළඳ පොළ මිල අතර සම්බන්ධතාව පෙන්වන අනුපාතයයි.

$$\text{මිල ඉපයුම් අනුපාතය} = \frac{\text{කොටසක වෙළඳ පොළ මිල}}{\text{කොටසක ඉපයුම}}$$

23. ලාභාංශ ඵලදා අනුපාතය (Dividends Yield)

කොටසක ලාභාංශය කොටසක වෙළඳ පොළ මිලට සාපේක්ෂ කර දැක්වීමයි.

$$\text{ලාභාංශ ඵලදා අනුපාතය} = \frac{\text{කොටසක ලාභාංශය}}{\text{කොටසක වෙළඳපොළ මිල}} \times 100$$

24. වෙළඳ පොළ මිල හා පොත් වටිනාකම් අනුපාතය (Market Price to Book Value (P\BV) Ratio)

ව්‍යාපාරයේ වර්ධනයන් කොටස් වෙළඳ පොළ තුළ ව්‍යාපාරයේ කොටස් මිල වර්ධනය වී ඇති ආකාරයත් මෙම අනුපාතයෙන් පෙන්වුම් කරයි.

$$\frac{\text{වෙළඳ පොළ මිල හා පොත් වටිනාකම් අනුපාතය}}{\text{වටිනාකම් අනුපාතය}} = \frac{\text{කොටසක වෙළඳ පොළ මිල}}{\text{කොටසක පොත් සංඛ්‍යාව}}$$

$$\text{කොටසක පොත් වටිනාකම} = \frac{\text{කොටස්කරුවන්ගේ හිමිකාරත්වය}}{\text{කොටසක සංඛ්‍යාව}}$$

අනුපාත විශ්ලේෂණය අභ්‍යාස

1. ආයතනයක් සතුව රු: 50,000/-ක් වටිනා ජංගම වත්කම් ඇති අතර එම ආයතනයේ ජංගම වගකීම් ප්‍රමාණය රු: 30,000/-කි. රු: 20,000/-ක් වටිනා භාණ්ඩ තොග ජංගම වත්කම්වල ඇතුළත් ය. මෙම කරුණු පදනම් කරගෙන ආයතනයේ ජංගම අනුපාතය හා ක්ෂණික අනුපාතය ගණනය කරන්න.

I. ජංගම අනුපාතය = $\frac{50000}{30000} = 1.66$ යි. හෝ $50000 : 30000 = 5:3$ යි

II. ක්ෂණික අනුපාතය = $\frac{50000 - 20000}{30000} = 1$ යි හෝ $30000 : 30000 = 1:1$ යි

2. ක්ෂණික අනුපාත ගණනය කරන්නේ කෙසේද? බොහෝ ව්‍යාපාර සාමාන්‍යයෙන් පවත්වාගෙන යන්නේ කවර ක්ෂණික අනුපාතයන් ද? ඊට හේතු දක්වන්න.

$$\begin{aligned} \text{ක්ෂණික අනුපාතය} &= \frac{\text{ජංගම වත්කම්} - \text{තොගය}}{\text{ජංගම වගකීම්}} \\ &= \frac{\text{උවඹිලි වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}} \end{aligned}$$

පවත්වාගෙන යන අනුපාතය : ක්ෂණික අනුපාත සාමාන්‍යයෙන් 1 හෝ 1:1 ක් ලෙස පවත්වාගෙන යයි.

හේතු : ජංගම වගකීම් වලට කෙටි කාලීනව මුහුණ දීමේ හැකියාව නිසිය යුතු නිසා ය.

3. (i) ආයතනයක් “උවඹිලිතාව” යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ කුමක්ද?

එදිනෙදා කටයුතු කරගෙන යාමට (කෙටි කාලීන මූල්‍ය බැඳීම්වලට මුහුණ දීමට) ආයතනයක් සතුව ඇති මූල්‍ය හැකියාව උවඹිලිතාව ලෙස හැඳින්වේ.

(ii) උවඹිලිතාව මැනීම සඳහා යොදා ගන්නා අනුපාත දෙකක් සඳහන් කරන්න.

1. ජංගම අනුපාතය
2. ක්ෂණික අනුපාතය

4. උවඹිලිතාව මැනීමේ දී ජංගම අනුපාතයට වඩා ක්ෂණික අනුපාතය යෝග්‍ය යැයි සලකනු ලබන්නේ මන්ද?

ජංගම අනුපාතය, ගණනය කිරීමේ දී වඩාත් උවඹිලි වත්කම් නොවන භාණ්ඩ තොගය, ඉදිරියට කළ ගෙවීම් වැනි දෑ ඇතුළත් වීමෙන් ආයතනයේ නියම උවඹිලිතාව නිරූපනය නොවේ. එම නිසා එම උවඹිලි නොවන, භාණ්ඩ තොග වැනි වත්කම් ඉවත් කර ගණනය කරනු ලබන ක්ෂණික අනුපාතයෙන් ආයතනයේ උවඹිලිතාව වඩා හොඳින් නිරූපනය වේ.

5. (i) ආයතනයේ ජංගම අනුපාතය 2 : 1 වන විට එහි ක්ෂණික අනුපාතය 1 : 1 වේ නම් එම අනුපාත සැසඳීමෙන් ඔබට එළඹිය හැකි නිගමන කවරේ ද?

1. වැඩි මූල්‍ය සම්පත් ප්‍රමාණයක් නොගවල ආයෝජනය වී තිබීම. (ජංගම වත්කම්වලින් අඩක් (1/2) නොගයේ නියෝජනය වීම.)
2. නොග පිරිවැටුප අඩු වීම.
3. නොග යල් පැනීම ආදිය වැඩි වීම.
4. නොග තබා ගැනීමේ වියදම් අධික වීම.

ව්‍යාපාර ආයතනයක ජංගම අනුපාතය දිගින් දිගටම පහළ යයි නම් එවැනි තත්ත්වයකට තුඩු දිය හැකි හේතු දෙකක් සඳහන් කරන්න.

1. ජංගම බැරකම් ක්‍රමයෙන් අධික වීම.
2. ජංගම වත්කම් ක්‍රමයෙන් අඩු වීම.
3. අනුපාතය අඩු වීමට හේතුවන ආකාරයේ ජංගම වත්කම් හා ජංගම වගකීම්වල හැසිරීම.

6. "ජංගම අනුපාතය 2 : 1 ක් විය යුතුය යන්න හා ක්ෂණික අනුපාතය 1 : 1 ක් බව සාමාන්‍යයෙන් පිළිගන්නා මතයකි." මෙය සෑම ව්‍යාපාරයකටම පොදු නැත. පහදන්න.

ජංගම අනුපාතයේ සහ ක්ෂණික අනුපාතයේ ප්‍රමාණයන්, ව්‍යාපාරයේ ස්වාභාවය හා ක්රික ප්‍රාග්ධන ප්‍රතිපත්ති මත තීරණය වේ. සාමාන්‍යයෙන් නොගය වැඩි නම්, ණයගැතියන් ඉහළ අගයක් ගනී නම් ජංගම අනුපාතය ද ඉහළ අගයක් ගනී. නමුත් මෙම නොග වලින් වැඩි ප්‍රමාණයක් භාවිතයට ගත නොහැකි මට්ටමේ තිබේ නම් හා ණයගැතියන්ගෙන් වැඩි ප්‍රමාණයක් වසර ගණනක සිට පැවතෙන බොල් ණය ස්වාභාවයක් ගනී නම් එම අගය ඉහළ අගයක් ගැනීමෙන් යහපත් ද්‍රවශීලතා තත්ත්වයක් පවතී යයි කිව නොහැකිය. මේ නිසා ව්‍යාපාරයේ ස්වාභාවය හා එම අනුපාතයන්හි අන්තර්ගත වත්කම් හා වගකීම්වල ස්වාභාවය සලකා බලා අනුපාතයෙහි පිළිගත හැකි මට්ටම තීරණය කළ යුතුය.

7. පහත දැක්වෙන්නේ සීමාසහිත ජනසෙන සමාගමේ ශේෂ පත්‍රයයි.

2010.03.31 දිනට ශේෂ පත්‍රය

වගකීම්	රුපියල් දහස්	වත්කම්	රුපියල් දහස්
ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය	100	ඉඩම් හා ගොඩනැගිලි	200
15% වර්ණීය කොටස් ප්‍රාග්ධනය	100	ලී බඩු හා සවිකිරීම්	50
සංචිත	50	උපකරණ	70
20% ණයකර	100	බඩු තොගය	110
වෙළඳ ණය නිමියෝ	160	ණය ගැතියෝ	100
ගෙවිය යුතු බදු	70	මුදල් හා බැංකු	50
	<u>580</u>		<u>580</u>

ඉහත ශේෂ පත්‍රයේ දැක්වෙන තොරතුරු ආශ්‍රයෙන් පහත (i) හා (ii) කොටස්වල අසා ඇති ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු සපයන්න.

- (i) අ) ජංගම අනුපාතය හා ක්ෂණික අනුපාතය ගණනය කරන්න.
ආ) තෝලන අනුපාතය ගණනය කර දැක්වන්න.
- (ii) අ) ඔබ ගණනය කළ ජංගම අනුපාතය හා ක්ෂණික අනුපාතය ආශ්‍රයෙන් ව්‍යාපාරයේ ද්‍රවශීලතාව ගැන විශ්ලේෂණය කරන්න.
ආ) ඔබ ගණනය කළ තොලන අනුපාතය ආශ්‍රයෙන් ව්‍යාපාරයේ පවතින ප්‍රාග්ධන තෝලන තත්ත්වය නිසා ඇති විය හැකි ප්‍රතිඵලාත්මක පැහැදිලි කරන්න.

$$\begin{aligned}
 \text{(i) අ) ජංගම අනුපාතය} &= \frac{\text{ජංගම වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}} = \frac{260}{230} \\
 &= \underline{\underline{1.13 \text{ හෝ } 23}}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ක්ෂණික අනුපාතය} &= \frac{\text{ජංගම වත්කම්} - \text{තොගය}}{\text{ජංගම වගකීම්}} = \frac{260 - 110}{230} \\
 &= \frac{150}{230} \\
 &= \underline{\underline{0.65 \text{ හෝ } 15/23}}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{අ) තෝලන අනුපාතය} &= \frac{\text{දිගු කාලීන ණය ප්‍රාග්ධනය}}{\text{නිමිකාරීත්ව ප්‍රාග්ධනය}} = \frac{200}{150} \\
 &= 1 : 33 \text{ හෝ } 4 : 3 \\
 &= \text{දිගු කාලීන ණය ප්‍රාග්ධනය} = 200 \\
 &\quad \text{මුළු දිගුකාලීන ප්‍රාග්ධනය} \quad 350 \quad 100+100+50+100 \\
 &= 0 : 57 \text{ හෝ } 4 : 7
 \end{aligned}$$

- (i) අ) සාමාන්‍යයෙන් ජංගම අනුපාතය 2 ක් වාය යුතු අතර එහෙත් මෙහි ඇත්තේ 1.13 කි. එමනිසා ද්‍රවශීලීතා මට්ටම ප්‍රමාණවත් තත්ත්වයක නොපවතී.
සාමාන්‍යයෙන් ක්ෂණික අනුපාතය 1 ක් විය යුතු වුවද මෙම ව්‍යාපාරයේ ක්ෂණික අනුපාතය 0.65 ක් වේ. එයින් ද පැහැදිලි වන්නේ ප්‍රමාණවත් ද්‍රවශීලීතාවක් නොමැත් බවයි.

අධි තෝලන තත්ත්වයක් පවතී. මේ නිසා ණය නිමියන් සතු බලය වැඩි වේ. ලාභ වැඩි නම් වාසි වැඩි වුවද, අඩු ලාභ ලබන අවස්ථාවක අවදානම් වේ.

8. ව්‍යාපාරයක ලාභදායකත්වය මැනීම සඳහා යොදාගැනෙන අනුපාත දෙකක්ද, ද්‍රවශීලතාව මැනීම සඳහා යොදාගැනෙන අනුපාත දෙකක්ද, වෙන වෙනම පැහැදිලි කරන්න.

ලාභදායකත්වය මැනීම සඳහා

1) දළ ලාභ අනුපාතය

විකුණුම් වලට සාපේක්ෂව දළ ලාභයේ ප්‍රමාණය ප්‍රතිශතයක් වශයෙන් මෙම අනුපාතයෙන් පෙන්වයි.

$$\text{දළ ලාභ අනුපාතය} = \frac{\text{දළ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} \times 100$$

2) ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය

විකුණුම් වලට අනුව ශුද්ධ ලාභය ප්‍රතිශතයක් වශයෙන් ගණනය කිරීම මෙහි දී සිදු වේ.

$$\text{ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය} = \frac{\text{ශුද්ධ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} \times 100$$

3) ආයෝජන ප්‍රතිලාභ අනුපාතය

මුළු ආයෝජනයට අනුපාතිකව ව්‍යාපාරයේ ඉපැයුම්වල සම්බන්ධතාව මෙම අනුපාතයෙන් පෙන්වනු ලබයි.

$$\text{ආයෝජන ප්‍රතිලාභ අනුපාතය} = \frac{\text{බදු පසු ඉපැයීම}}{\text{මුළු ආයෝජන}} \times 100$$

4) හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය

කොටස්කරුවන්ගේ හිමිකාරිත්වයට බදු පසු ඉපැයීම කොපමණද යන්න මෙම අනුපාතය මගින් පෙන්වනු ලබයි.

$$\text{හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය} = \frac{\text{බදු පසු ඉපැයීම}}{\text{හිමිකාරිත්ව ප්‍රාග්ධනය}} \times 100$$

ද්‍රවශීලතාව මැනීම

1) ජංගම අනුපාතය

ව්‍යාපාරයේ ජංගම වත්කම් හා ජංගම වගකීම් අතර පවත්නා සම්බන්ධතාව මෙයින් පෙන්වයි.

$$\text{ජංගම අනුපාතය} = \frac{\text{ජංගම වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}} \times 100$$

2) ක්ෂණික අනුපාතය

ජංගම වත්කම් වලින් අඩු ද්‍රවශීලතාවක් ඇති වත්කම් අඩුකර මෙම අනුපාතය ගණනය කෙරේ.

$$\text{ක්ෂණික අනුපාතය} = \frac{\text{ජංගම වත්කම්} - \text{බඩු නොගය}}{\text{ජංගම වගකීම්}} \times 100$$

හෝ

$$\text{ක්ෂණික අනුපාතය} = \frac{\text{ද්‍රවශීලී වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$$

9. පහත දැක්වෙන දත්ත පදනම් කරගෙන “සාමාන්‍ය එකතු කිරීමේ කාලය” ගණනය කරන්න.
 වාර්ෂික විකුණුම් රු. 300,000
 වසරකට වැඩ කරන දින ගණන 300
 ණය ගැතියෝ 20,000

$$\text{ණයගැති පිරිවැටුප් අනුපාතය} = \frac{300,000}{20,000} = 15 \text{ වාරයකි.}$$

$$\text{දිනකට විකුණුම්} = \frac{\text{වාර්ෂික විකුණුම්}}{\text{වසරකට වැඩ කරන දින ගණන}} = \frac{300,000}{300} = 1000/-$$

පළමු ක්‍රමය :

$$\text{සාමාන්‍ය එකතු කිරීමේ කාලය} = \frac{20,000}{1000} = \text{දින 20 යි}$$

දෙවන ක්‍රමය :

$$\text{සාමාන්‍ය එකතු කිරීමේ කාලය} = \frac{20,000}{1000} \times 300 = \text{දින 20 යි}$$

තෙවන ක්‍රමය :

$$\text{සාමාන්‍ය එකතු කිරීමේ කාලය} = \frac{300}{15} = \text{දින 20 යි}$$

10. (i) “සාමාන්‍ය එකතු කිරීමේ කාලය” හැමැති අනුපාතයේ ඇති වැදගත්කම කුමක්ද?

- 1) ණය එකතු කිරීමේ කටයුතුවල කාර්යක්ෂමතාව මැන බැලීමට හැකි වීම.
- 2) ණය ප්‍රතිපත්තිවල කාර්යක්ෂමතාව මැනීමට හැකි වීම.
- 3) බොල්ණය, අඩමාන ණය වෙන් කිරීම නිවැරදි සිදු කිරීමට.

(ii) සමාගමක “සාමාන්‍ය එකතු කිරීමේ කාලය” 2009 වර්ෂයේ දී දින 40 ක් වූ අතර එය 2010 වර්ෂයේ දී දින 70 දක්වා ඉහළගොස් ඇත. මේ ඉහළ යාම සඳහා හේතු විය හැකි කරුණු දෙකක් දක්වන්න.

- 1) ගනුදෙනුකරුවන්ට දී තිබූ ණය කාලසීමාව ඉහළ දැමීම.
- 2) ණය එකතු කිරීමේ කටයුතු වල අකාර්යක්ෂමතාව.
- 3) ලිහිල් කොන්දේසි යටතේ ණයට විකිණීම.

11. සමාගමක වාර්ෂික විකුණුම් රුපියල් මිලියන 18කි. විකුණුම් භාණ්ඩවල පිරිවැය රුපියල් මිලියන 12කි. සාමාන්‍ය කොටස රුපියල් 600,000කි.

- i. තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය ගණනය කරන්න.
- ii. තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය මගින් කුමක් පිළිබිඹු වේද?

$$\begin{aligned}
 \text{i. තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය} &= \frac{12,000,000}{600,000} \\
 &= 20\text{ කි.}
 \end{aligned}$$

- ii. තොගය මුදල් බවට පත්වන වාර ගණන / තොග අලෙවි වන වාර ගණන තොග රැඳී සිටින කාලය (365/20)
 තොග ඇණවුම් කළ යුතු කාලය පිළිබඳ අවබෝධයක් ලැබීම.

12. ඉහළ තොග පිරිවැටුප් අනුපාතයක් පවත්වන ගෙන යාමත් සැලසෙන වාසි මොනවාද?

- 1) ලාභදායකත්වය වැඩි වීම (වැඩි ඉපැයුමක් ලබාගත හැකි වීම.)
- 2) ප්‍රකාශයේ ආයෝජනය කළ යුතු මුදල් ප්‍රමාණය අඩු වීම. (විශාල මුදලක් තොග තුළ සිරවී නොතිබීම.)
- 3) ව්‍යාපාරයේ දුර්වලතාව කෙරෙහි හිතකර ලෙස බලපෑම.
- 4) තොග නශයවීම, යල් පැනීම් ආදිය අඩු වීම.

13. ව්‍යාපාරයේ දළ ලාභය රු. 30,000කි. විකුණුම් රු. 90,000කි. වියදම් රු. 7,500කි. සාමාන්‍ය තොගයේ අගය රු. 10,000කි. මේ ව්‍යාපාරයේ ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය ගණනය කරන්න.

$$\text{ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය} = \frac{\text{ශුද්ධ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} = \frac{22500}{90000} \times 100 = 25\%$$

14. රු. 8000කි ව්‍යාපාරයේ තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය ගණනය කරන්න.

$$\begin{aligned}
 \text{තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය} &= \frac{\text{විකුණුම් පිරිවැය}}{\text{සාමාන්‍ය තොගය}} = \frac{80000}{8000} = 10 \\
 \text{විකුණුම් පිරිවැය} &= \frac{100,00}{100} \times 300 = 80000
 \end{aligned}$$

15. යම් කාලවර්ෂයකට අදාළව ව්‍යාපාර ආයතනයක වාර්තා වලින් උපුටාගත් තොරතුරු පහත දැක්වේ.

මුළු විකුණුම්	රු. 72000
විකුණුම් පිරිවැය	රු. 60000
ආරම්භක තොගය	රු. 10000
අවසාන තොගය	රු. 14000

මෙම ව්‍යාපාරයේ තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය ගණනය කරන්න.

$$\frac{60,000}{12,000} = 5 \text{ කි.}$$

16. ආයතනයක වසරක විකුණුම්වල ගත්මිල රු. 360,000 ක් වන අතර එහි සාමාන්‍ය තොගයේ වටිනාකම රු. 60,000 ක් යයි සිතන්න. වසරක් තුළ දින 360ක් පමණ ව්‍යාපාරික කටයුතු කලේ යැයි සිතා ආයතනයෙහි තොග අතැති දින ගණන ගණනය කරන්න.

$$\text{තොග පිරිවැටුම} = \frac{360,000}{60,000} = 6 \text{ කි.}$$

$$\begin{aligned}
 & 60,000 \\
 & = 6 \\
 \text{තොග අතැති ගණන} & = \frac{360}{6} \\
 & = 60 \\
 & = \text{දින 60 යි හෝ මාස 2 යි.}
 \end{aligned}$$

17. පහත සඳහන් ව්‍යාපාර වලින් ඉහළම තොග පිරිවැටුමක් පවතී යැයි ඔබ අපේක්ෂා කරන්නේ කුමන ව්‍යාපාරයේ ද? මක්නිසාද?

- 1) මෝටර් රථ වෙළෙන්දෙක්
- 2) පොළොව කණින උපකරණ නිෂ්පාදකයෙක්
- 3) ප්‍රතිමා නෙළන්නෙක්

ඉහළ තොග පිරිවැටුමක් ඇති ව්‍යාපාරය : මෝටර් රථ වෙළෙන්දෙක්
 හේතුව : මෝටර් රථ අලෙවි වන වාර ගණන සාපේක්ෂව වැඩි නිසා.

එක් ආයතනයක පිරිවැටුම් අනුපාතය, සමාන තරඟකාරී ආයතනවල එම අනුපාතයට වඩා පහළ අගයක් ගනී නම් එයින් හෙළිදරව් වන්නේ කුමක්ද?

- 1) ආයතනය, යෝග්‍ය නොවන / විශාල භාණ්ඩ තොග රැස්කර ඇති බව
- 2) අනෙක් ආයතන වලට සාපේක්ෂව ඉහළ මිලක් අය කිරීම
- 3) ආයතනයේ විකුණුම් කටයුතු දුර්වල වීම.

18. සීමාසහිත සමාගමකට අදාළ තොරතුරු කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

2010.01.01 බඩු තොගය	රු. 200,000
2010 වර්ෂයේ මිලට ගැනුම්	රු. 950,000
2010.12.31 බඩු තොගය	රු. 250,000

- i. 2010 වර්ෂයේ සමාගමේ තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය ගණනය කරන්න.
- ii. මෙම සමාගමේ 2009 වර්ෂයේ තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය 3 ක් නම්, 2010 වර්ෂයේ ප්‍රතිඵල ඇගයීමට භාජනය කරන්න.

$$\begin{aligned}
 \text{i. තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය} & = \frac{\text{විකුණුම් පිරිවැය}}{\text{සාමාන්‍ය තොගය}} \\
 \text{විකුණුම් පිරිවැය} & = 200,00 + 950,000 - 250,000 = 900,00 \\
 & = \frac{200,00 + 250,000}{2} = 225,00 \\
 & = \frac{900,000}{225,000} \\
 & = 4 \text{ යි.}
 \end{aligned}$$

ii. තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය මගින් නිශ්චිත කාලයක් තුළ තොගය අලෙවි වන වාර ගණන පෙන්නුම් කෙරේ. 2009 වසරේ තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය 3 ක් වන අතර 2009 වසරේ දී එය 4 කි. මෙයින් පෙන්නුම් කෙරෙන්නේ 2009 ට සාපේක්ෂ 2010 වර්ෂයේ තොග අලෙවි වන සීඝ්‍රතාව වැඩි වී ඇති බවයි. එහි හිතකර ලක්ෂණයකි.

19. ව්‍යාපාරයක විකුණුම් රු. 1,000,000 කි. විකුණුම් පිරිවැය රු.800,000 කි. ව්‍යාපාරයේ මුළු වියදුම් රු. 700,000කි. ගෙවූ බදු ප්‍රමාණය රු.30,000 කි.

- i. දළ ලාභ අනුපාතය
- ii. ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය ගණනය කරන්න.

i. දළ ලාභ අනුපාතය = $\frac{20,000}{1,000,000} \times 100 = 2\%$

ii. ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය = $\frac{100,000}{1,000,000} \times 100 = 10\%$

20. පහත සඳහන් අනුපාත එක් ව්‍යාපාරයකට අදාළ යැයි උපකල්පනය කරන්න.

	2008	2009
දළ ලාභ අනුපාතය	12%	12.5%
ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය	6.5%	6.0%

ඉහත සඳහන් තොරතුරු විශ්ලේෂණය කිරීමෙන් ඔබට එළඹිය හැකි නිගමන කවරේ ද?

- 1) මෙහෙයුම් වියදුම් වැඩි වීම. (ආයතනය, පරිපාලන හා මූල්‍ය වියදුම් 2008ට සාපේක්ෂව 2009 දී වැඩි වීම.)
- 2) වෙනත් ආදායම් අඩු වීම
- 3) ඉහත කරුණු දෙකෙහිම බලපෑම.
- 4) විකුණු භාණ්ඩවල පිරිවැය අඩු වීම. / විකුණුම් මිල වැඩි වීම.

21. පහත දැක්වෙන්නේ සීමාසහිත "ABC" සමාගමේ පොත්වලින් උපුටා ගත් සංක්ෂිප්ත ගිණුම් තොරතුරු සමූහයකි.

	රුපියල්
විකුණුම්	1 000 000
අඩුකළා - විකුණුම් පිරිවැය	(600 000)
දළ ලාභය	400 000
අඩුකළා - වියදුම්	100 000
ශුද්ධ ලාභය	300 000
ඉඩම් ගොඩනැගිලි	248 000
රථවාහන හා උපකරණ	48 000
අවසාන බඩු තොගය	164 000
ණයගැනියේ	200 000
බැංකු ශේෂය	20 000
ණය නිමියන්	96 000
ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය	350 000
පොදු සංචිත	114 000
12% ණයකර	120 000
ආරම්භක බඩු තොගය	156 000

පහත සඳහන් දෑ ගණනය කරන්න.

- I. (අ) දළ ලාභ අනුපාතය
(ආ) ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය
(ඇ) ජංගම අනුපාතය
- II. (අ) කාරක ප්‍රාග්ධනය
(ආ) තොග පිරිවැටුප් අනුපාතය
(ඇ) ප්‍රාග්ධන තෝලන අනුපාතය
- III. සීමිත ABC සමාගමේ පහත සඳහන් දෑ පිළිබඳ ඔබේ අදහස දක්වන්න.

- (අ) දුළු ලාභය
- (ආ) ප්‍රාග්ධන වියුහය
- (ඇ) තොග පිරිවැටුප් ශීඝ්‍රතාව

I. (අ) දුළු ලාභ අනුපාතය = $\frac{\text{දුළු ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} \times 100$

= $\frac{400,000}{1,000,000} \times 100$

= 40%

(ආ) ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය = $\frac{\text{ශුද්ධ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} \times 100$

= $\frac{300,000}{1,000,000} \times 100$

= 30%

(ඇ) ජංගම අනුපාතය = $\frac{\text{ජංගම වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$

= $\frac{384,000}{96,000}$

= 4කි. හෝ 384,000 : 96,000 = 4 : 1 කි.

ජංගම වත්කම් :	
අවසාන බඩු තොගය	= 164,000
ණයගැනියේ	= 200,000
බැංකු ශේෂය	= 20,000
	<u>384,000</u>
ජංගම වගකීම් :	
ණයහිමියේ	96,000

(ආ) කාරක ප්‍රාග්ධන අනුපාතය = $\frac{\text{ජංගම වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$

= $\frac{384,000 - 96,000}{96,000}$

= 288,000/-

(ආ) තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය = $\frac{\text{විකුණුම් පිරිවැය}}{\text{සාමාන්‍ය බඩු තොගය}}$

= $\frac{600,000}{160,000}$

= 3.75 වාරයකි.

සාමාන්‍ය බඩු තොගය	= $\frac{\text{ආරම්භක බඩු තොගය} + \text{අවසාන බඩු තොගය}}{2}$
	= $\frac{156,000 + 164,000}{2}$
	= $\frac{320,000}{2} = \underline{\underline{160,000}}$

$$\begin{aligned}
 \text{(ඇ) ප්‍රාග්ධන කෝලනය} &= \text{දිගු කාලීන ණය ප්‍රාග්ධනය} \\
 &\quad \text{හිමිකාරත්ව ප්‍රාග්ධනය} \\
 &= \frac{120,000}{464,000} = \underline{\underline{0.26\text{කි}}} \\
 &\quad \text{හෝ} \\
 &= 120,00 : 464,000 \\
 &= \underline{\underline{15 : 58 \text{ කි.}}}
 \end{aligned}$$

ණය ප්‍රාග්ධනය :	
12% ණයකර	= 120,000
හිමිකාරත්වයේ ප්‍රාග්ධනය:	
ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය	= 350,00
පොදු සංචිත	= <u>114,000</u>
	<u>464,000</u>

- II. (අ) ජංගම අනුපාතය 4 : 1කි. මින් පැහැදිලි වන්නේ ව්‍යාපාරය තුළ වැඩි ද්‍රවශීලතාවක් පැවතීමයි. එනම් ජංගම වගකීම් මෙන් 4 ගුණයක ජංගම වත්කම් මෙම ව්‍යාපාරය සතුය.
- (ආ) මෙහි පවතින්නේ අවතෝලන තත්ත්වයකි. (15 : 58) ඒ නිසා අවශ්‍ය නම්, ණය මගින් ප්‍රාග්ධන අවශ්‍යතාව සපුරා ගැනීමට ඉඩකඩ ඇත.
- (ඇ) පහළ මට්ටමක ඇත. සාමාන්‍යයෙන් ව්‍යාපාර ආයතනයේ නොග මාස 3 (12/3.75) කාලයක් රැඳී සිටී. මෙය එතරම් සතුටුදායක නැත. (භාණ්ඩයේ ස්වාභාවය මත තීරණය කළ යුතුය.)

22. වෙළෙඳපොළේ සතියක විකුණුම් පරිමාව 1000 සිට 1500 දක්වා වැඩි කරන ලදී. එය විකුණුම් වල 50%ක වර්ධනයකි. නමුත් වෙළෙඳපොළ බැඳුණු ලාභය වර්ධනය වූයේ 10% කිනි. මෙවැනි තත්ත්වයක් ඇති විමට හේතු දෙකක් සඳහන් කරන්න.
- 1) වියදුම් ඉහළ යාම.
 - 2) භාණ්ඩවල විකුණුම් මිල සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයකින් පහළ දැමීම.

23. පහත දැක්වෙන සීමිත පොදු සමාගමක ශේෂ පත්‍රයෙන් උපුටාගත් තොරතුරු කිහිපයකි.

	රුපියල්
ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය	350 000
(රු. 10 බැගින් නිකුත් කළ කොටස් 35 000)	
පොදු සංචිත	25 000
10% ණයකර	125 000
යෙදවූ ප්‍රාග්ධනය	500 000

සමාගමේ වර්තමාන ඉපැයුම් අනුපාතය 20%

නව නිෂ්පාදිත හඳුන්වා දීම සඳහා මෙම සමාගමට රුපියල් 100,000 ක අතිරේක මූල්‍ය අවශ්‍යතාවක් ඇත. මේ සඳහා වඩාත්ම යෝග්‍ය මූල්‍ය මාර්ගය වන්නේ සමාන්‍ය කොටස් නිකුතුව ද? ඔබගේ පිළිතුර සනාථ කිරීමට හේතු දක්වන්න.

ගණනය කිරීම :

$$\text{පවතින තෝලන අනුපාතය} = \frac{125,000}{375,000} = 0.33$$

$$\text{ණයකර හිකුත් කළ පසු තෝලනය} = \frac{225,000}{375,000} = 0.60$$

$$\text{පවතින හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය (ROE)} = \frac{87,500}{375,000} \times 100 = 23\%$$

$$(500,000 \times 20\%) - (125,000 \times 10\%) = 87,500$$

$$\text{ණයකර හිකුත් කළ පසු (ROE)} = \frac{97,500}{375,000} \times 100 = 26\%$$

$$(600,000 \times 20\%) - (225,000 \times 10\%) = 97,500$$

$$\text{සාමාන්‍ය කොටස් හිකුත්කළ පසු (ROE)} = \frac{107,500}{475,000} \times 100 = 22\%$$

$$(600,000 \times 20\%) - (225,000 \times 10\%) = 107,500$$

$$\text{දැනට පවතින කොටස ඉපැයීම් අනුපාතය (EPS)} = \frac{100,000 - 12,500}{35,000} = 2.50\%$$

$$\text{ණයකර හිකුත් කළ පසු කොටසක ඉපැයීම් අනුපාතය (EPS)} = \frac{120,000 - 22,500}{35,000} = 2.79\%$$

$$\text{සාමාන්‍ය කොටස් හිකුත් කළ පසු කොටසක ඉපැයීම් අනුපාතය (EPS)} = \frac{120,000 - 12,500}{45,000} = 2.38\%$$

මේ අනුව වඩාත් යෝග්‍ය මාර්ගය : ණයකර හිකුතුව.

හේතු :

- 1) අවතෝලන තත්වයක් පවතින නිසා තවදුරටත් ණයකර හිකුත් කිරීමට බාධාවක් නොවේ.
- 2) ඉපැයීම් අනුපාතය ඉහළ මට්ටමක පවතී.
- 3) ණයකර හිදුනස් කිරීමේ හැකියාවක් ඇත.
- 4) ණයකර පොලිය නිසා ගෙවිය යුතු ආදායම් බද්ද අඩු වේ.
- 5) ප්‍රාග්ධන පිරිවැය අඩු ය (ණයකර සඳහා ගෙවිය යුතු පොලිය අඩු වීම.)
- 6) හිමිකාරත්වය පුළුල් නොවීම.

24. ABC සමාගමේ හා XY සමාගමේ 2019 වර්ෂයේ මිල ඉපැයීම් අනුපාතයන් පිළිවෙලින් වාර 5 ක් සහ වාර 8 ක් වේ. ඔබ ආයෝජකයෙකු හම් ආයෝජනය කිරීමට වඩාත් කැමැත්තක් දැක්වන්නේ කුමන සමාගමේ ද? හේතුව සඳහන් කරන්න.

ABC සමාගමේය

හේතුව : ආයෝජන වර්ෂ 5ක් තුළ උපලබ්ධි වේ. / ඉපැයීම් රුපියලකට ගෙවීමට සිදු වන අවම මිල වීම

25. සමාගමට කෙටිකාලීන ණය වගකීම් සහ දිගු කාලීන ණය වගකීම් මැනීම සඳහා භාවිතා කළ හැකි අනුපාතය බැගින් සඳහන් කරන්න.

කෙටිකාලීන ණය වගකීම්

- 1) ජංගම අනුපාතය
- 2) ක්ෂණික අනුපාතය

දිගුකාලීන ණය වගකීම්

ණය නිමකාරත්ව අනුපාතය / තෝලන අනුපාතය

26. රුපියල් 100 බැගින් මිල දී ගත් කොටස් වෙළඳ පොළ අගය රුපියල් 250ක්. එහි වාර්ෂික ලාභාංශය රුපියල් 10කි. ලාභාංශ ඵලදා අනුපාතය ගණනය කරන්න.

$$\begin{aligned} \text{ලාභාංශ ඵලදා අනුපාතය} &= \frac{10}{250} \times 100 \\ &= \underline{4\%} \end{aligned}$$

27. 2010 මාර්තු 31 වන දිනට රණමයුර සමාගමේ පොත් වලින් උපුටාගත් ශේෂ පහත දැක්වේ.

	රු. දහස්		රු. දහස්
පොලී පෙර මෙහෙයුම් ලාභය	1800	ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය (රු.10 බැගින් සාමාන්‍ය කොටස් මුළු සංචිත.	2000
පොලී වියදම්	300		400
වර්ෂයේ ආදායම් බදු	500	20% රු.10ට ගත් වර්ණීය කොටස් ප්‍රාග්ධනය	1000
බඩු තොගය	200	15% ණයකර	2000
මුළු ජංගම වත්කම්	1000	මුළු ජංගම වගකීම්	400

පහත සඳහන් අනුපාත ගණනය කිරීමට අදාළ සූත්‍ර සඳහන් කර දක්වන්න.

- i. ජංගම අනුපාතය
- ii. ක්ෂණික අනුපාතය
- iii. පොලී ආවරණ අනුපාතය
- iv. තෝලන අනුපාතය
- v. කොටසක ඉපැයුම
- vi. යෙදවූ ප්‍රාග්ධන පොලී අනුපාතය

අනුපාතය	සූත්‍රය	ගණනය
i) ජංගම අනුපාතය	ජංගම වත්කම් : ජංගම වගකීම්	1000 : 400 <u>2.5 : 1</u>
ii) ක්ෂණික අනුපාතය	ක්ෂණික වත්කම් : ජංගම වගකීම්	800 : 400

		<u>2 : 1</u>
iii) පොලී ආවරණ අනුපාතය	$\frac{\text{බදු හා පොලියට පෙර ශුද්ධ ලාභය}}{\text{දළ පොලිය}}$	$\frac{1800}{300} = \underline{\underline{6 \text{ වරක්}}}$
iv) තෝලන අනුපාතය	ණය ප්‍රාග්ධනය : හිමිකම	3000 : 24000 <u>1 : 0.8</u>
v) කොටසක ඉපයුම	$\frac{\text{බදු පසු ලාභය} - \text{වරණීය ලාභාංශ}}{\text{සාමාන්‍ය කොටස් ගණන}}$	$\frac{800}{200} = \underline{\underline{\text{රු. 4}}}$ (1800-500-300-200)
vi) යෙදූ ප්‍රාග්ධන ප්‍රතිලාභ	$\frac{\text{බදු පසු ශුද්ධ ලාභය} + \text{පොලිය} \times 100}{\text{යෙදූ ප්‍රාග්ධනය}}$	$\frac{1000+300}{2000+400+1000+2000} \times 100 = \underline{\underline{20\%}}$

28. ABC සමාගමේ 2010 මාර්තු 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂයේ සංමිථිත ප්‍රතිඵල පහත දැක්වේ.

2010 මාර්තු 31 දිනට ශේෂ පත්‍රය

හිමිකම	රු. 000		ස්ථාවර වත්කම්	රු. 000	
ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය (රු. 100 හිකුත් කළ)	300		යන්ත්‍ර සූත්‍ර උපකරණ	300 100	
රඳවාගත් ඉපයුම්	200	500	ජංගම වත්කම්		400
ජංගම වගකීම්			තොගය	50	
වෙළඳ ණය හිමියෝ	40		වෙළඳ ණය ගැතියෝ	95	
ගෙවිය යුතු බිල්	60	100	මුදල්	55	200
		600			600

2011 මාර්තු 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා ලාභාලාභ ගිණුම

	රු. 000
විකුණුම්	400
විකුණුම් පිරිවැය	(300)
දළ ලාභය	100
මෙහෙයුම් වියදම්	(40)
ශුද්ධ ලාභය	<u>60</u>

පහත දී ඇති ආකාරයේ සඳහන් එක් එක් අනුපාතයට අදාළ,

- 1) ගණනය කිරීමේ සූත්‍ර
- 2) ABC සමාගම සඳහා අනුපාතවල අගය

3) එක් එක් අනුපාතයේ පරමාර්ථය දක්වන්න.

අනුපාතය	සූත්‍රය	අනුපාත අගය	පරමාර්ථය
i) ජංගම අනුපාතය ii) තොග පිරිවැටුම iii) දළ ලාභ අනුපාතය iv) යෙදවූ ප්‍රාග්ධන මත ඉපයීම			

අනුපාතය	සූත්‍රය	අනුපාත අගය	පරමාර්ථය
i) ජංගම අනුපාතය	ජංගම වත්කම් : ජංගම වගකීම්	200 : 100	ජංගම වගකීම් ගෙවා දැමීමට ජංගම වත්කම් වලට ඇති හැකියාව පෙන්වීම.
ii) තොග පිරිවැටුම	$\frac{\text{විකුණුම් පිරිවැය}}{\text{සාමාන්‍ය තොගය}}$	$\frac{300}{50}$ 6 වරක්	ඒෂය තුළදී තොගය කී වරක් අලුත් කන්නේ ද යන්න පෙන්වීම.
iii) දළ ලාභ අනුපාතය	$\frac{\text{දළ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} \times 100$	$\frac{100}{400} \times 100$ 25%	විකුණුම් ආදායම් තුළ ඇතුළත් වී ඇති දළ ලාභ ප්‍රතිශතය පෙන්වීමේ කිරීම. සෑම 100කම විකුණුම් සඳහා රු. 25ක ලාභයක් හිමි වන බව.
iv) යෙදවූ ප්‍රාග්ධන මත ඉපයීම	$\frac{\text{ඉපයුම්}}{\text{යෙදවූ ප්‍රාග්ධනය}} \times 100$	$\frac{60}{500} \times 100$ 12%	මෙවැනි ව්‍යාපාරයකට යොදන ලද ප්‍රාග්ධනය ලැබෙන ප්‍රතිලාභ පෙන්වීමේ කරයි

ප්‍රධාන මූල්‍ය අනුපාත - සාරාංශය

අනුපාතය	ගණනය කිරීම	අර්ථ දැක්වීම	වැදගත්කම / පරමාර්ථය
ජංගම අනුපාතය (Current Ratio)	$\frac{\text{ජංගම වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$	කෙටිකාලීන (ජංගම) වත්කම්, ජංගම වගකීම් මෙන් කවර ගුණායක ද යන්නයි.	මින් ව්‍යාපාරයේ ද්‍රවශීලතාව පෙන්වීම කරයි. මෙය සමාගමේ කාරක ප්‍රාග්ධනය පිළිබඳ මිමිමකි.
ක්ෂණික අනුපාතය (Quick Ratio)	$\frac{\text{ද්‍රවශීලී වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$	ක්ෂණික වත්කම්, ජංගම වගකීම් මෙන් කවර ගුණායකද යන්නයි.	ව්‍යාපාරයේ ද්‍රවශීලතාව වඩා පැහැදිලිව පෙන්වීම කිරීම.
මුදල් අනුපාතය (Cash Ratio)	$\frac{\text{මුදල් + මුදල්වලට ආසන්න වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$	මුදල්, ජංගම වගකීම් මෙන් කවර ගුණායක ද යන්නයි.	වගකීම් මුදලින් පියවීමේ හැකියාව පෙන්වීම කරයි.
කාල මිනුම (Interval Measure)	$\frac{\text{ද්‍රවශීල වත්කම්}}{\text{සාමාන්‍ය දෛනික මෙහෙයුම් වියදම්}}$	දෛනික මෙහෙයුම් වියදම් මෙන් කී ගුණායක ද්‍රවශීලී වත්කම් පවතීද යන්නයි.	එදිනෙදා වියදම් පියවීමේ හැකියාව පෙන්වීම කරයි.
ණායගැති පිරිවැටුම් අනුපාතය (Debater Turnover Ratio)	$\frac{\text{වාර්ෂික ණයට විකුණුම්}}{\text{සාමාන්‍ය ණය ගැතියෝ}}$	ණායගැතියන් මුදල් බවට පවතින වාර ගණන	ණායගැතියන්ගෙන් මුදල් ලැබීමේ කාර්යක්ෂමතාව පෙන්වීම.
සාමාන්‍ය එකතු කිරීමේ කාලය (Average Collection Period)	$\frac{\text{සාමාන්‍ය ණයගැතියෝ}}{\text{දෛනික ණයට විකුණුම්}}$	ණායගැතියන්ගෙන් මුදල් එකතු කර ගැනීමට ගතවන සාමාන්‍ය කාලයයි.	ණායගැතියන්ගෙන් මුදල් එකතු කිරීමේ කටයුතුවල කාර්යක්ෂමතාව පෙන්වීම කරයි.
තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය (Inventory Turnover Ratio)	$\frac{\text{විකුණුම් පිරිවැය}}{\text{සාමාන්‍ය තොගය}}$	සාමාන්‍ය බඩු තොගය විකුණුම් බවට පත් වන වාර ගණනයි.	තොග විකුණුම් බවට පත් වීමේ කාර්යක්ෂමතාව පෙන්වීම. එනම් ව්‍යාපාරයේ ක්‍රියාකාරීත්වයේ කාර්යක්ෂමතාව පෙන්වීම.
තොග අතැති දින ගණන (Stock Rest in Time)	$\frac{\text{සාමාන්‍ය තොගය} \times 365}{\text{විකුණුම් පිරිවැය}}$	ව්‍යාපාරය සතු භාණ්ඩ තොගය කොපමණ කල් පවතින්නේ ද යන්නයි.	ව්‍යාපාරයේ තොල රැඳී සිටින කාලය දැන ගත හැකි වීම.
තෝලන අනුපාතය (Leverage Ratio)	$\frac{\text{මුළු දිගුකාලීන ණය}}{\text{මුළු දිගුකාලීන ප්‍රාග්ධනය}}$	මුළු ප්‍රාග්ධනයෙන් ව්‍යාපාරයේ දිගු කාලීන ණය ප්‍රමාණය කොපමණ ද යන්නයි.	හිමිකාරීත්වය හා ණය අතර සම්බන්ධය පෙන්වීම කිරීම. එනම් මූල්‍ය අවදානම තක්සේරු කළ හැකි වීම.

පොලී ආවරණ අනුපාතය (Interest Cover)	$\frac{\text{බදු සහ පොලී වලට පෙර ඉපයුම}}{\text{ණය පොලී ගෙවීම}}$	ණය පොලී ගෙවීම සඳා යෙදා ගත හැකි ලාභය, ණය පොලිය මෙන් කවර ගුණයක් ද යන්නයි.	පොලී ගෙවීමේ හැකියාව පෙන්නුම් කිරීම.
දළ ලාභ අනුපාතය (Gross Profit Ratio)	$\frac{\text{දළ ලාභය} \times 100}{\text{විකුණුම්}}$	විකුණුම්වල ප්‍රතිශතයක් ලෙස උපයන ලද දළ ලාභය පෙන්නුම් කිරීමයි.	විකුණුම් ආදායම තුළ ඇතුළත් වී ඇති දළ ලාභ ප්‍රතිශතය මැනීම.
ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය (Net Profit Ratio)	$\frac{\text{බදු පසු ශුද්ධ ලාභය} \times 100}{\text{විකුණුම්}}$	විකුණුම්වල ප්‍රතිශතයක් ලෙස සමාගම ඉපයූ ශුද්ධ ලාභය පෙන්නුම් කිරීම.	ව්‍යාපාරයේ ලාභදායීත්වය පෙන්නුම් කිරීම.
ආයෝජන මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය (Return on Investment Ratio)	$\frac{\text{බදු පසු ඉපයුම} + \text{පොලී ගෙවීම} \times 100}{\text{මුළු ආයෝජනය}}$	යෙදවූ මුළු ආයෝජනය මත ඉපයූ ලාභයේ ප්‍රතිශතයක් දැක්වීම.	ආයෝජනයට ලැබෙන ප්‍රතිලාභ තක්සේරු කළ හැකි වීම. (ලාභදායීත්වය)
හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය (Return on Equity)	$\frac{\text{බදු පසු ඉපයුම} + \text{වරණීය ලාභාංශ} \times 100}{\text{මුළු ආයෝජනය}}$	සාමාන්‍ය කොටස් හිමියන්ට අයිති ලාභය ඔවුන්ගේ ප්‍රාග්ධනයේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස දැක්වීම.	හිමිකරුවන්ට ලැබෙන ප්‍රතිලාභ දැන ගත හැකි වීම.
කොටසක ඉපයුම (Earnings Per Ratio)	$\frac{\text{බදුවලට පසු ලාභය} - \text{වරණීය ලාභාංශ}}{\text{නිකුත් කළ සාමාන්‍ය කෙටස් සංඛ්‍යාව}}$	සාමාන්‍ය කොටසක් සඳහා උපයන ලද මුදලකි.	කොටසක ප්‍රතිලාභය දැන ගත හැකි වීම.
මිල ඉපයුම් අනුපාතය (Price of Earnings Ratio)	$\frac{\text{කොටසක වෙළඳ පොළ මිල}}{\text{කොටසක ඉපයුම}}$	කොටසක වෙළඳ පොළ මිල, කොටසක වර්තමාන ඉපයුම මෙන් කී ගුණයක් ද යන්නයි.	කොටසක වෙළඳ පොළ මිල වර්තමාන ඉපයුම මෙන් කී ගුණයක්ද යන්න දැන ගත හැකි වීම.

කොළඹ කොටස් වෙළඳ පොළ විසින් එක් එක් නිල ලැයිස්තුගත සමාගම්

වෙනුවෙන් ගණනය කරන මූල්‍ය අනුපාත.

අනුපාතය	ගණනය කරන ආකාරය
1. කොටසක ඉපයුම (Eaming Per Share / EPS)	$\frac{\text{බදු පසු ලාභය}}{\text{නිකුත් කළ සාමාන්‍ය කොටස් සංඛ්‍යාව}}$ $\frac{\text{Profit After Taxation}}{\text{No. of Ordinary Shares Issued}}$
2. මිල ඉපයුම් අනුපාතය (Price Eaming Ratio / PER)	$\frac{\text{කොටසක වෙළඳ පොළ මිල}}{\text{කොටසක ඉපයුම}}$ $\frac{\text{Market Price}}{\text{EPS}}$
3. කොටසක ලාභාංශ (Dividends Per Share / DPS)	$\frac{\text{සාමාන්‍ය කොටස් සඳහා ගෙවූ ලාභාංශය}}{\text{නිකුත් කළ සාමාන්‍ය කොටස් සංඛ්‍යාව}}$ $\frac{\text{Dividends Paid on Ordinary Shares}}{\text{No Of Ordinary Shares Issue}}$
4. ලාභාංශ ඵලදාව (Dividends Yield / DY)	$\frac{\text{කොටසක ලාභාංශය}}{\text{කොටසක වෙළඳ පොළ මිල}} \times 100$ $\frac{\text{DPS}}{\text{Market Price}} \times 100$
5. පොත් වටිනාකම (Book Value / BV)	$\frac{\text{වත්කම් - (වගකීම් + වරණීය කොටස්)}}{\text{නිකුත් කළ සාමාන්‍ය කොටස් සංඛ්‍යාව}}$ $\frac{\text{Assts - (Liabilities + Prefarence Shares)}}{\text{No Of Ord}}$
6. මිලට පොත් වටිනාකම (Price to Book Value / PBV)	$\frac{\text{කොටසක වෙළඳ පොළ මිල}}{\text{පොත් වටිනාකම}}$ $\frac{\text{Market Price}}{\text{BV}}$

වාස්තවික ප්‍රශ්න

1. “ විකුණුම් පිරිවැය ” සාමාන්‍ය තොගයෙන් බෙදීමෙන් ලැබෙන වැදගත් තොරතුරක් වන්නේ
 - 1) විකුණුම් පිරිවැය වෙනස් වන ආකාරය
 - 2) විකුණුම් මිල හා විකුණුම් පිරිවැය අතර ඇති සම්බන්ධතාව

- 3) තොග රඳවා ගැනීමේ පිරිවැය වෙනස් වන ආකාරය
- 4) තොග ලබා ගැනීමේ පිරිවැය වෙනස් වන ආකාරය
- 5) තොග ඉවත් කිරීමේ වාර ගණන

2. හිමිකාරීත්ව අයිතිය (Owner's Equity) ගණනය කළ හැකි වන්නේ,

- 1) ලාභය = වගකීම්
- 2) වත්කම් + වගකීම්
- 3) ලාභය + වත්කම්
- 4) වත්කම් + වගකීම්
- 5) රඳවාගත් ලාභය + වත්කම්

3. ව්‍යාපාරයක ප්‍රාග්ධන තෝලන අනුපාතය ගණනය කෙරෙන සමීකරණය වනුයේ,

- 1) $\frac{\text{ශුද්ධ ලාභය}}{\text{යෙදවූ ප්‍රාග්ධනය}}$
- 2) $\frac{\text{දළ ලාභය}}{\text{සාමාන්‍ය කොටස් ප්‍රාග්ධනය}}$
- 3) $\frac{\text{වරණීය කොටස් ප්‍රාග්ධනය}}{\text{සාමාන්‍ය කොටස් ප්‍රාග්ධනය}}$
- 4) $\frac{\text{දිගුකල් ණය + වරණීය කොටස් ප්‍රාග්ධනය}}{\text{මුළු දිගුකල් ප්‍රාග්ධනය}}$
- 5) $\frac{\text{දිගුකල් ණය + ශුද්ධ ලාභය}}{\text{මුළු දිගුකල් ප්‍රාග්ධනය}}$

4. වෙළඳ කාල පරිච්ඡේදයක් තුළ ව්‍යාපාරයක තොග පිරිවැටුම් අනුපාතිකය යන්න වඩාත් හොඳින් අර්ථ දැක්වෙන්නේ,

- 1) විකුණූ භාණ්ඩවල පිරිවැය
- 2) නිශ්චිත කාලයක සාමාන්‍ය තොගය වටිනාකම
- 3) මුළු විකුණුම්වල වටිනාකම
- 4) සාමාන්‍ය තොගය අලෙවි වූ වාර ගණන
- 5) නිශ්චිත කාලයක සාමාන්‍ය විකුණුම් වටිනාකම

5. ව්‍යාපාරයක දළ ලාභය 30,000/-කි. විකුණුම් 90,000/-කි. වියදම් 7,500කි. සාමාන්‍ය තොගයේ අගය 10,000/-කි. මේ ව්‍යාපාරයේ ශුද්ධ ලාභ අනුපිතය වනුයේ,

- 1) 22 1/2%
- 2) 33 1/3%
- 3) 28 1/8%
- 4) 25%
- 5) 30%

6. ව්‍යාපාරයක වාර්ෂික විකුණුම් 1000,000/-කි. දළ ලාභය විකුණුම් මිලෙන් 20%කි. ආරම්භක තොගය 6,000/-කි. අවසාන තොගය 10,000කි. ව්‍යාපාරයේ තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය වන්නේ,

- 1) 10
- 2) 15
- 3) 8
- 4) 20
- 5) 12.5

7. තෝලන අනුපාතය මගින් පෙන්නුම් කෙරෙන්නේ,

- 1) අයිතිකරුවන්ගේ ප්‍රාග්ධනයට ඇති ඉපැයුම් ප්‍රමාණයයි.
- 2) යෙදවූ ප්‍රාග්ධනය හා ශුද්ධ ලාභය අතර ඇති සම්බන්ධතාවයයි.
- 3) අයිතිකරුවන්ගේ ප්‍රාග්ධනය හා ණය ප්‍රාග්ධනය හා අතර සම්බන්ධතාවයයි.
- 4) ජංගම වත්කම් හා ජංගම වගකීම් අතර ඇති සම්බන්ධතාවයයි.
- 5) පිරිවැටුප හා ශුද්ධ වැටුප අතර ඇති සම්බන්ධතාවයයි.

8. යෙදූ ප්‍රාග්ධනයට ලාභය ප්‍රතිශතයක් ලෙස දක්වන අනුපාතය හඳුන්වනුයේ,

- 1) තෝලන අනුපාතය යනුවෙනි.
- 2) ජංගම අනුපාතය යනුවෙනි.
- 3) ද්‍රවශීලතා අනුපාතය යනුවෙනි.
- 4) ආයෝජන මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය යනුවෙනි.
- 5) මුළු වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය යනුවෙනි.

9. අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය (Owner's equity) දැක්වෙන සමීකරණය තෝරන්න.

- 1) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = මුළු වත්කම් + සමුච්චිත රඳවාගත් ඉපැයුම්
- 2) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = මුළු වත්කම් + ශුද්ධ ලාභය
- 3) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = ආයෝජි ප්‍රාග්ධනය + මුළු වත්කම්
- 4) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = ආයෝජි ප්‍රාග්ධනය + ශුද්ධ ලාභය
- 5) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = ආයෝජි ප්‍රාග්ධනය + සමුච්චිත රඳවාගත් ඉපැයුම්

10. විකුණුම් භාණ්ඩවල පිරිවැය මෙයින් පෙන්නුම් කරයි.

සාමාන්‍ය තොගය

- 1) ලාභදායීත්ව අනුපාතය
- 2) ක්‍රියාකාරී අනුපාතය
- 3) ද්‍රවශීලතා අනුපාතය
- 4) තෝලන අනුපාතය
- 5) ආයෝජකයින්ගේ අනුපාතය

11. ජංගම අනුපාතය මගින් පෙන්නුම් කරනුයේ,

- 1) ද්‍රවශීලතාවයි.
- 2) ලාභදායීකත්වයයි.

- 3) ප්‍රාග්ධන තෝලනයයි.
- 4) ක්‍රියාකාරීත්වයයි.
- 5) ප්‍රාග්ධන වෙළඳපොළ තත්ත්වයයි.

12. අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය (Owner's equity) දැක්වෙන සමීකරණය තෝරන්න.

- 1) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = ආයෝජි ප්‍රාග්ධනය + සමුච්චිත රඳවාගත් ඉපැයුම්
- 2) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = ආයෝජි ප්‍රාග්ධනය + ශුද්ධ ලාභය
- 3) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = ආයෝජි ප්‍රාග්ධනය + මුළු වත්කම්
- 4) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = මුළු වත්කම් + ශුද්ධ ලාභය
- 5) අයිතිකරුගේ හිමිකාරීත්වය = මුළු වත්කම් + සමුච්චිත රඳවාගත් ඉපැයුම්

13. ව්‍යාපාරයක ශේෂ පත්‍රයෙන් උපුටාගත් තොරතුරු කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය රුපියල් මිලියන	50
12% වරණීය කොටස් ප්‍රාග්ධනය රුපියල් මිලියන	40
14% ණයකර රුපියල් මිලියන	40
රඳවාගත් ඉපැයුම් රුපියල් මිලියන	10

මෙම ව්‍යාපාරයේ පවතින්නේ කුමන ප්‍රාග්ධන තෝලන තත්ත්වයක් ද?
අධි තෝලනය

14. යම් කාලවිච්ඡේදයකට අදාළව ව්‍යාපාර ආයතනයක වාර්තාවලින් උපුටාගත් තොරතුරු පහත දැක්වේ.

මුළු විකුණුම්	රු.72000
විකුණුම් පිරිවැය	රු.60000
ආරම්භක තොගය	රු.10000
අවසාන තොගය	රු.1400

මෙම ආයතනයේ තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය වනුයේ 5 යි.

මෙම ප්‍රකාශයේ හරි වැරද්ද ලකුණු කරන්න.

**15. ශුද්ධ ලාභය $\times 100$
සමීකරු ප්‍රාග්ධනය**

යන සූත්‍රය මගින් ආයෝජනය ලැබෙන ප්‍රතිලාභ සෙවිය හැකි ය.

16. ව්‍යාපාරයක් සම්බන්ධයෙන් පහත සඳහන් ඇස්තමේන්තු පිළියෙල කර ඇතැයි සිතන්න.

	රුපියල්
මුළු ස්ථාවර වියදම්	50,000
ශුද්ධ විකුණුම් ආවායම්	215,000
භාණ්ඩයක විකුණුම් මිල	25
ශුද්ධ ලාභය	150,000
විවලය පිරිවැය	15,000
නිෂ්පාදන (ඒකක)	10,000
සාමාන්‍ය කොටස් ප්‍රාග්ධනය	6000,000
කාරක ප්‍රාග්ධනය	30,000
දිගුකාලීන ණය	200,000
ගොඩනැගිලි	40,000
රථවාහන	60,000

අයිතිකරුගේ ප්‍රාග්ධනයට ප්‍රතිලාභ ගණනය කරන්න. 25%